

Vehrer Adél – Papp Bálint

Területi alapon szerveződő közösségek a Rábavidéken

Communities Organised on a Geographic Basis in the River Rába Region

ÖSSZEFOGLALÁS

A különféle közösségek, civil szervezetek hosszú múltra tekintenek vissza hazánkban, a dualizmus korától kezdve nagy szerepük van társadalmunkban. A szakmai, sport-, karitatív, valamint a kulturális célú civil szervezetek számát és intenzitását tekintve Európa élvonalában volt hazánk a 19–20. század fordulóján. Kutatásunkban arra kerestük a választ, hogy a 21. században a magyar–szlovén–osztrák hármashatáron milyen profilú civil szervezetek működnek, milyen a helyi társadalomban a beágyazottságuk, és van-e olyan területi elv, amely mentén szerveződnek, akár a határokat is átlépve.

Kulcsszavak: civil szervezetek, helyi társadalom, hármashatár, regionalitás

SUMMARY

Various communities and civil society organizations have played an important role in our society since 1867. At the turn of

the 19th and the 20th century, Hungary was among the countries with the highest number of people involved in professional, sports, charitable and cultural organizations. This research analyses the profiles of civil society organizations operating in the 21st century in the Hungarian-Slovenian-Austrian tri-border area, their role in the local society, and any geographic principle governing their organisation, whether or not across country borders.

Keywords: non-governmental organizations, local society, tri-border area, regionalism

BEVEZETÉS

A különféle közösségek, civil szervezetek széles körét hozta létre a társadalom az elmúlt két évszázadban. A nyelvművelés és nemzeti újjászületés kezdetétől gazdag a helyi társadalmak szövetkező, egyesületala-

DR. VEHRER ADÉL, egyetemi docens, Széchenyi István Egyetem (vehrer.adel@sze.hu), PAPP BÁLINT PhD-hallgató, Széchenyi István Egyetem Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskola, igazgató, Muraba Európai Területi Társulás (p.balint3@gmail.com).

pítő teljesítménye. A szakmai és sport-, valamint kulturális célú civil szervezetek számát és intenzitását tekintve Európa élvonalában volt hazánk a 19–20. század fordulóján. Kutatásunkban arra keressük a választ, hogy a 21. században a magyar–szlovén–osztrák hármashatáron milyen profilú civil szervezetek működnek, milyen a beágyazottságuk a helyi társadalomban, és van-e olyan területi elv, amely mentén szerveződnek, akár a határokat is átlépve.

A RÁBAVIDÉK KÖTÖDÉSE SZLOVÉNIÁHOZ

A Rábavidék központi települése Szentgotthárd, Vas megye délnyugati részén található. A város centruma az Ausztria, Szlovénia és Magyarország találkozásánál található hármashatártérségnek. Mindössze néhány kilométer választja el a várost Ausztriától és Szlovéniától, ebből fakadóan a három nemzet együttélése kulturális téren is figyelemre méltó. A régióban található települések az egyedülálló természeti értékek mellett gazdag kulturális látványokat is kínálnak, amelynek jelentős része éppen a három ország találkozásából fakad.

A Rábavidék a szakirodalomban Vendvidék elnevezéssel is ismeretes. A vend szó eredetét többféleképpen magyarázzák, de valószínűleg a német windisch kifejezésből származik. A vend szó használata a 19. században kezdett elterjedni a magyarok körében, korábban tótoknak hívták őket, később szlovéneknek. Nyelvjárásukra jellemző, és a nyelvi asszimiláció folyamatára utal, hogy szókészletük felfrissítésekor nem a szlovén irodalmi változatból, hanem a német, illetve a magyar nyelvből merítettek. Az 1910. évi népszámlálás szerint Felső- és Alsószölnök, Szakonyfalu, Orfalu, Istvánfalva, Permise és Börgölin lakossága többségben délszláv (vend) anyanyelvű volt. Az első világháborút követően az újonnan létrejött délszláv állam igényt tartott erre a területre. A Trianon utáni országhatár vonalát Szentgotthárd körül mégsem a nyelvhatárhoz igazították, így kilenc falu ma is Ma-

gyarországhoz tartozik. (Chrome-Soft Kft., 2019:11–12; Radó, 1996).

Ha a határ menti térség történetét megvizsgáljuk, láthatjuk, hogy hosszú ideje kétnyelvű terület. A mai Szlovénia keleti részének peremterülete kulturálisan is kötődött a szomszédos magyar lakosságú településekhez, ezért a térség a mai napig sajátos nyelvjárási, néprajzi, művelődési egységet alkot. Korábban templomaiban, írásbeliségében, népköltészeti alkotásaiban is használta sajátos vend tájnyelvét. Az első világháború után az új országhatárok miatt ez a korábban egységes néprajzi csoport kettévált, és azóta a Szlovéniában lévő csoportot a prekmurci (murántúliak), a Magyarországon maradt rész lakóit porabski (rábavidékiek) megnevezéssel illetik (Vörös, 2012:189–190). Napjainkban inkább a Rábavidék elnevezés használatos.

A Rábavidék nyelve és kultúrája

A térségben beszélt vend nyelv olyan archaikus nyelvjárása a szlovénnek, mint például a moldvai magyar (csángó) a magyar nyelvnek. Trianon óta a Szentgotthárd környéki szlovén nyelvjárás fejlődése még jobban lelassult, szókészletére, nyelvtanára még nagyobb hatást gyakorolt a magyar nyelv (Kozár, 2007:21). Egy 1996-os kutatás során hét rábavidéki falu nemzetiségi lakossága kulturális gyakorlatának összetevőit mérték: a mindennapokban élő népi kultúrához és az írott anyanyelvi kultúrához való kötődést. Az egyik vizsgált tényező az volt, hogy a megkérdezettek énekelnek-e nemzetiségi nyelven. Az erre vonatkozó kérdésre 61% válaszolt igennel. Generációs csoportok szerint azonban ez az arány nagyon különböző volt: a harmincévesnél fiatalabbaknak kevesebb mint fele, a harminc és hatvan év közöttiek közel kétharmada, a hatvan évnél idősebbek közel háromnegyede szokott anyanyelvén énekelni. Radó szerint mindez a kulturális örökség eltűnésének folyamatát vetíti előre, mely felgyorsítja a szellemi akkulturációt is, ugyanis a kisebbségi anyagi kultúra sajátos-

ságainak (öltözködés, építkezés, használati eszközök, termelési eljárások) elsorvadása visszahat a szellemi kultúrára. Amennyiben viszont a népi kultúra nem elégíti ki a művelődési igényeket, a rábavidéki települések lakossága hosszabb távon nem anyaországuk kulturális produktumai, hanem a magyar kultúra felé fog fordulni (Radó, 1996).

Későbbi kutatások nem igazolják a fent leírtakat. Kozár (2007:53) szerint a rábavidékiek többsége a szlovén kulturális hagyományokhoz és értékekhez kötődik, bár anyanyelvéhez kevésbé ragaszkodik. A nyelvi asszimiláció jellemzőbb, mint az akkultúráció. Tóth (2012:152–153) kétvölgyi kutatása alapján szintén úgy véli, hogy erőteljes nyelvváltást mutat a rábavidéki közösség, bár általánosságban nem tették magukévá a magyarok kultúráját. Azért, hogy identitásukat megőrizzék, a falu lakossága hajlamos az endogámiára és a határ szerepének átértékelésére is. A határ és a határmentiség olyan fogalmak, melyek erősen befolyásolják a Szlovéniától elválasztott vend emberek életét. A határ a megismerés és egyesülés tereként jelenik meg itt: könnyen át tudnak menni az anyaországba tanulni, dolgozni. Ebből következik, hogy a vendek nem igazodnak a Magyarország által kínált társadalmi környezethez, hanem sokkal inkább kötődnek Szlovéniához, és jövőképjüket is ez határozza meg (Tóth, 2012:169).

Kapcsolatok az anyaországgal

A szlovénységhez való tartozás ma többnyire a szervezett kulturális rendezvényekben manifesztálódik. A Szlovén Szövetség és annak kulturális csoportjai, az egyesületek és a kisebbségi önkormányzatok, valamint a média ösztönzik a magyarországi szlovéneket anyanyelvük és kultúrájuk megőrzésére, ápolására, az anyaországi kapcsolatokra, s ezzel a többes kötődésre (Kozár, 2007:58). A szlovén politikai és kulturális szervezetek mindent megtesznek azért, hogy a Szentgotthárd környéki, budapesti, mosonmagyaróvári, szombathelyi és másutt az országban

élő szlovének továbbra is megőrizzék anyanyelvüket, hagyományos kultúrájukat. Különböző rendezvények segítségével szorosra fonják kapcsolataikat, hogy megmaradjon bennük a szlovén nemzetiséghez való tartozás tudata. A különböző külső megnyilvánulási formák (kulturális csoportok, újság, rádió, rendezvények stb.) hozzájárulhatnak a származástudat ébren tartásához, az asszimiláció késleltetéséhez. Az évente megrendezett országos találkozó és nagyobb rendezvények alkalmából meggyőződhetünk róla, hogy a szülőföldtől távolabb élők jobban ragaszkodnak gyökereikhez, anyanyelvükhöz. Gyermekeik asszimilációját azonban nehezebben tudják megakadályozni a Magyarországon élő szlovének (Kozár, 2007:54).

A magyar–szlovén közös kulturális tevékenységek legszélesebb spektrumát a határ térségében az egyesületi szervezésben megvalósuló kezdeményezések teszik ki. Ezek keretében színjátszó csoportok, tánc-csoportok, énekkarok, zenekarok működnek, de vannak szervezett amatőrfilmek, bélyeggyűjtők, bábjátékosok is. Lendván a kétnyelvű kultúrkörhöz kapcsolódóan képzőművészeti alkotóműhely van, jelentős hagyományokkal (Vörös, 2012:195). A Chrome-Soft Kft. által 2019-ben készített tanulmány a szlovén–magyar határtérségben létrehozandó turisztikai kedvezményrendszer megvalósíthatóságát elemzi, egyúttal feltárja a jelenlegi határ menti együttműködésekkel. A turisztikai szolgáltatókkal készített kérdőíves felmérésben 68%-uk jelölte meg, hogy van olyan szlovén, illetve magyar szolgáltató, akivel rendszeresen és szorosabban együttműködik, 16% jelezte, hogy nincs kapcsolata más vállalkozóval, 16% pedig, hogy jelenleg nincs, de a jövőben szívesen együttműködne más szervezetekkel. A szolgáltatók 61%-a tagja valamelyik turisztikai egyesületnek, szervezetnek, 20%-nak nincs tagsága, 19% pedig szívesen részt venne turisztikai együttműködésre fókuszáló szervezet munkájában. 98%-uk gondolja, hogy a helyi vállalkozóknak össze kell fogniuk a további fejlődés érdekében, hiszen a térség-

ben meghatározó jelentősége van a turizmusnak. Az együttműködések típusai között szerepel a közös programszervezés, a közös rendezvények és egyesületek létrehozása is. A térség turizmusának SWOT-elemzésében az erősségek között szerepelnek a működő civil szerveződések és a térség turisztikai vonzerejét növelő rendezvények, fesztiválok. A tanulmány szerint Szlovénia közel eső régióiban több közösségformáló rendezvényt tartanak. A térségben élénk szellemi és kulturális hagyományok élnek, és igény is van a kultúra ápolására. Emellett jelentősek és értékesek a népművészeti és kézműves tradíciók (Chrome-Soft Kft., 2019:36–37, 42–43).

A MAGYAR–SZLOVÉN HATÁR MENTI KAPCSOLATOK AZ EZREDFORDULÓN

Szlovénia önálló állammá válása után már 1992 novemberében aláírta azt az egyezményt Magyarországgal, amelyben a felek megállapodtak az országukban élő magyar nemzeti közösség és szlovén nemzeti kisebbség külön jogainak biztosításáról. A két ország 1993 júniusában barátsági és együttműködési szerződést kötött, amely többek között a nemzeti kisebbségek kölcsönös elismerését és támogatását is tartalmazta. Az egyezmény és a szerződés aláírása után gyors és pozitív változások következtek a határ menti településeken. A feltételek megteremtését követően új határátkelőhelyek nyíltak a magyar–szlovén határon, amelyek a határszakasz déli részén a szlovéniai magyarok és az anyaország, az északi részén a magyarországi szlovének és anyanemzetük közötti kapcsolatok erősödését segítették (Mohos, 2008:13; Lentner, 2007). Kutatásunk során abból indultunk ki, hogy a határ korábbi elválasztó szerepe mára átértékelődött, és inkább összekötő, kapcsolatépítő szerepe dominál (Vehrer, 1997:70).

A civil szervezetek közösségépítő funkciói

A civil szervezetek a társadalmi-kulturális élet fontos szereplői, az élet minden területén jelen vannak, közös érdekek és érté-

kek mentén működnek, és nagymértékben hozzájárulnak a közösségi szükségletek kielégítéséhez. Alkalmat adnak a szabadidő hasznos eltöltésére, ugyanakkor a valahova tartozás érzését is nyújtják, azonosulási lehetőséget kínálnak (Nárai, 2004:616, 626).

A 20. század utolsó évtizedében a szlovén–magyar határvidéken is feléledtek azok a kapcsolatok, melyeknek alapja az ezeréves történelmi múlt során a táji kötődés volt. A volt muraszombati járás települései Vas megyével, a volt Alsólendvai járás falvai Zala megyével keresték az együttműködés lehetőségét, és a megyei önkormányzatokkal évente megállapodtak a közösen szervezett és támogatott programokban. Szlovéniában korábban, Magyarországon néhány évvel később teremtdött meg az az intézményi háttér, amely részben a kisebbségek támogatásában, részben a kulturális együttműködésben a koordinátor szerepét tölti be. Lendván már 1993-ban megalakult a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet (MNMI), melyen keresztül a szlovén állam a magyar nemzeti közösséget támogatja. Szentgotthárdon 1998-ban kezdte működését a Szlovén Kulturális Központ (SZKK), amely Magyarországon az előző intézethez hasonló feladatokat lát el. A rendszerváltás után már 1990. október 27-én megalakult Felsőszölnökön a Magyarországi Szlovének Szövetsége (MSZSZ). Az Országos Szlovén Önkormányzat (OSZÖ) a kisebbségi törvényt követően, 1994-ben jött létre, ugyanabban az évben tíz szlovén önkormányzat alakult. Szentgotthárdon szerkesztik a *Prorabje* című, irodalmi nyelven és helyi nyelvjárásban kéthetente megjelenő lapot, amelyet az MSZSZ ad ki. Az OSZÖ szlovén nyelvű könyvek kiadásával segíti az anyanyelv ápolását. A városban 2000. június 23-tól heti nyolc órában sugároz műsort a Radio Monoster, melynek stúdióját a Szlovén Kulturális és Információs Központ épületében rendezték be. A közszolgálati Magyar Televízió havonta kétszer 25 perces szlovén nyelvű magazint sugároz. Muraszombatról háromhetente bibliobusz érkezik Felsőszölnökre, Apátistvánfalvára és

Szentgotthárdra 2000 óta. Az Őriszentpéteren megrendezett Őrségi Vásár, valamint a Lendvai Szüret a határ másik oldalán működő hagyományörző csoportoknak, kézműveseknek kínál bemutatkozási, árusítási lehetőséget. Bár gyors ütemben fogy a határ mindkét oldalán élő kisebbségek száma, ennek ellenére az érintett települések, kulturális intézmények, személyek közötti kulturális kapcsolatok intenzitása nem csökken (Mohos, 2008:13–14).

Kutatásunk során arra voltunk kíváncsiak, hogy a Rábavidéken működő közösségek, civil szervezetek milyen profillal működnek, aktivitásuk, működési feltételeik milyen jellegűek, milyen a helyi társadalmi beágyazottságuk, befolyásolja-e tevékenységüket a magyar–szlovén–osztrák hármashatáron történő elhelyezkedés, illetve van-e olyan területi elv, amely mentén szerveződnek, akár a határokat is átlépve.

– (H1) Feltételeztük, hogy a térségben működő civil szervezetek aktivitása kiemelkedően nagy.

– (H2) Feltételeztük, hogy a vizsgált szervezetek működési feltételei kedvezőek, tekintettel a Szlovéniából mint anyaországból érkező támogatásokra.

– (H3) Feltételeztük, hogy a határon átvélő kapcsolatok száma jelentős.

– (H4) Feltételeztük, hogy a nemzetiséghez kötődő szervezetek dominálnak a térségben.

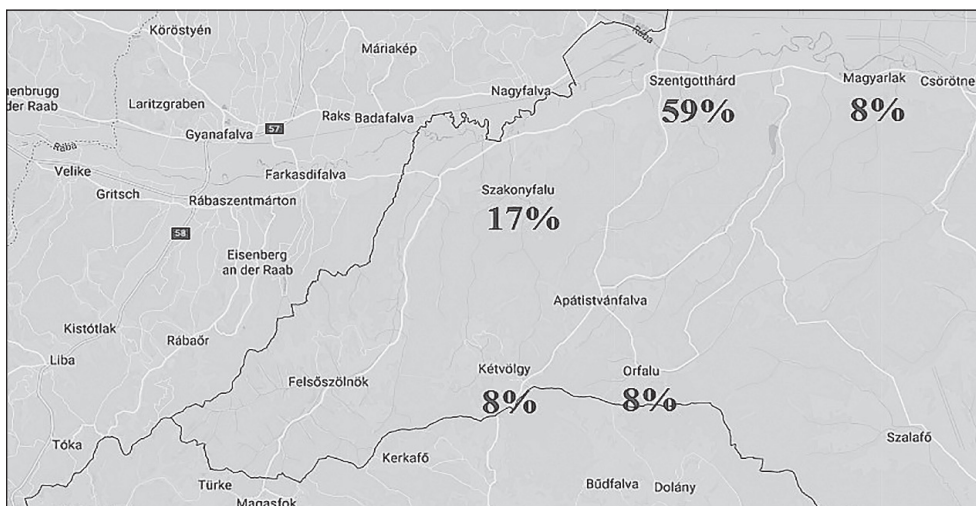
A KÉRDŐÍVES VIZSGÁLAT EREDMÉNYEI

A 2019-ben, a hármashatár térségében végzett kutatásunk során a rábavidéki falvakra fókuszáltunk. Kilenc településre juttattuk el 20 kérdésből álló kérdőívünket, azonban csak öt településről kaptunk vissza adatokat, összesen 12 szervezettel kapcsolatban. Kutatásunk hiánypótló jellegét támasztja alá az a tény, hogy korábban még nem történt ilyen témájú vizsgálat a térségben. Valamennyi szervezet egyesületi formában működik, és bár nem mindegyik kérdőívben érkezett erre a kérdésre válasz, de az 1. táblázatban szereplő lista alapján következtethetünk az egyesületek kizárólagosságára.

A civil szervezetek regionális eloszlása

Szentgotthárd városa járási székhely, egyben a térség központja. Ezzel van összefüggésben, hogy a civil szervezetek száma itt a leg-

1. ábra: A civil szervezetek regionális eloszlása

Forrás: Saját szerkesztés

Tudományos műhely

magasabb: összesen 45 civil szervezet működik a 8600 lakosságú településen. Ez az összes civil szervezet 59%-át teszi ki (1. ábra). A Rábavidék aprófalvas területén számban jóval kevesebb egyesület van jelen (8-17%), viszont aktivitásban kiemelkedő teljesítményt nyújtanak. A környező falvakban található szerveződések éppolyan tevékenyen végzik feladataikat, mint a jóval nagyobb lélekszámú Szentgotthárdon.

A civil szervezetek taglétszámát tekintve látható, hogy a Szentgotthárdon működő csoportok taglétszáma a legnagyobb, mely

arányos a lakosságszámmal (1. táblázat). Kiemelkedően magas a nyugdíjasok egyesületének taglétszáma, mely az előregedő társadalmunk jelenségét lokális szinten reprezentálja. Látható, hogy a helyi kultúrához, hagyományokhoz kötődő egyesületek aránya és taglétszáma is számottevő.

A civil szervezetek működési keretei

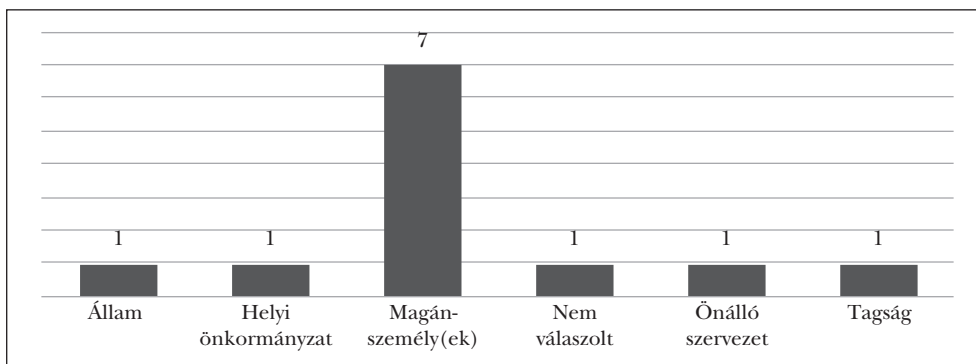
A megkérdezett egyesületek 70%-át magán-személyek tartják fenn, tehát érezhető a civil szféra valós jelenléte (2. ábra). Állami és

1. táblázat: A civil szervezetek taglétszáma

Név	Taglétszám
Apátistvánfalvai Faluszépítő és Hagyományörző Egyesület	42
SZEMLE Egyesület	12
Szentgotthárd Fúvóskultúrájáért Egyesület	42
Természetjárók Baráti Köre	12
Magyar Vöröskereszt Szentgotthárd Területi Szervezete	124
Önkéntes Tűzoltó Egyesület Magyarlak	24
Kétvölgyért Egyesület	26
Szentgotthárdi Nyugdíjas Egyesület	197
Faluszépítő Egyesület Szakonyfalu – Društvo Za Oživitev V Vasi Sakalovci	22
Önkéntes Tűzoltó Egyesület Szakonyfalu	27
Hármashatár Baráti Kör	16
Nyugdíjas Pedagógusok és Barátaik Egyesület	34

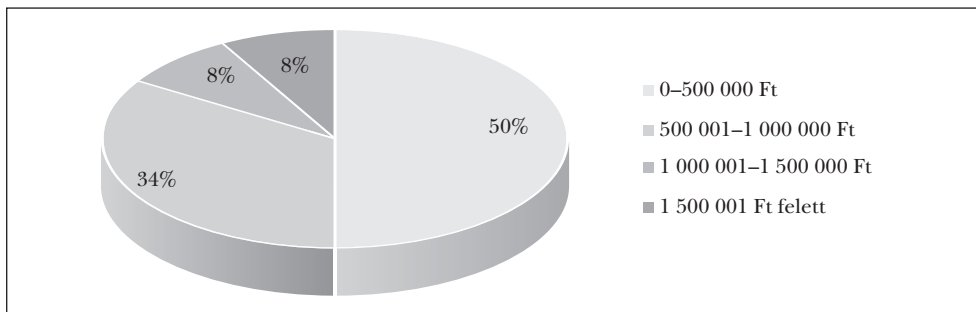
Forrás: Saját szerkesztés

2. ábra: A szervezet fenntartója

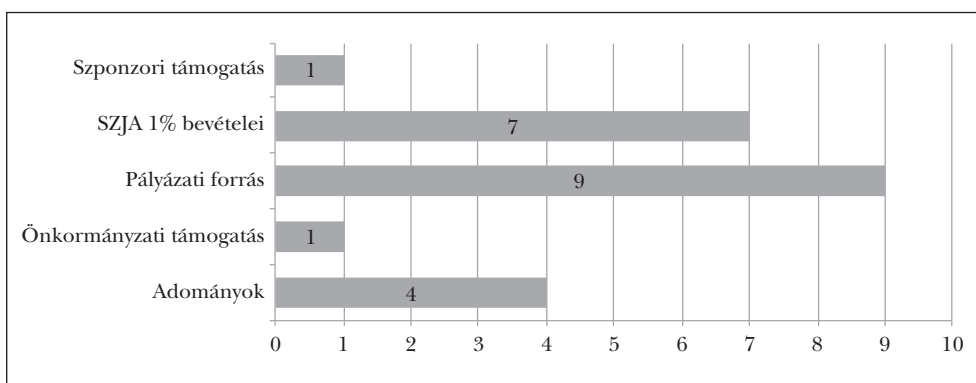
Forrás: Saját szerkesztés

3. ábra: A szervezetek éves működési bevétele

Forrás: Saját szerkesztés

4. ábra: A szervezetek külső bevétele

Forrás: Saját szerkesztés

önkormányzati kötődéssel csak egy-egy szervezet működik, így megállapítható, hogy a térség valós, önszerveződő közösségekkel rendelkezik, amelyek a társadalmi és szociális szférát érintve jönnek létre, alulról szerveződően.

A megkérdezett civil szervezetek nagyon alacsony költségvetéssel működnek (3. ábra). Látható, hogy több mint 80%-uk kevesebb mint 1 millió Ft-ból gazdálkodik éves szinten, ráadásul a szervezetek fele legfeljebb 500 ezer Ft-ból tartja fenn magát. Az 1 millió Ft-nál nagyobb összegből és az 1,5 millió Ft-ból gazdálkodók aránya 8-8%.

A szervezetek 83%-ának a tagdíjából áll össze a saját bevétele, míg 17%-uk különféle tevékenységeket végez, hogy forrásokhoz jusson. Ahogy a 4. ábrán látható, a külső

bevételek döntő többségben, 81%-ban pályázati forrásból származnak, 72%-uk pedig szja 1% bevétel. 36%-ban viszont adományokat is kapnak, illetve 9-9%-os aránnyal megjelenik az önkormányzati és a szponzori támogatás is. A civilek 83%-a fogad be 1%-os szja-felajánlást, 17%-uk pedig nem rendelkezik ilyen jogosultsággal.

A válaszadók kétharmada pályázott és nyert el európai uniós támogatást az elmúlt öt évben. Több szempontból is hasznosnak tekinthető egy-egy pályázaton való indulás. Egyrészt a projektek előkészítése, az ötletek összegyűjtése már önmagában közösségépítő tevékenység, másrészt az elnyert támogatással megvalósuló programelemek a közösség összetartozását fejlesztik, miközben a saját költségvetésük nem sérül.

A 4. ábrán megjelenített eredményeknek látszólag ellentmond, hogy arra a konkrét kérdésre, hogy az önkormányzattól kap-e támogatást a civil szervezet, a válaszadók 75%-a válaszolt igennel. E válasz hátterében az állhat, hogy az önkormányzati támogatás jóval kisebb, mint a pályázati források vagy az szja 1% összege, de az is lehetséges, hogy az önkormányzati támogatás nem pénzüsszeg, hanem más jellegű hozzájárulás a civil szervezet működéséhez.

Az előzőkből kedvező kép rajzolódik ki a vizsgált szervezetek bevételeire, anyagi helyzetére vonatkozólag. Azonban arra a kérdésre, hogy a működési feltételeiket milyennek ítélik meg, egyetlen szervezet sem válaszolt teljes megelégedéssel. Kiválónak egyetlen egyesület sem véli működési feltételeit, jónak 33,3% tartja, 50% elfogadhatónak, 16,7% pedig rossznak ítéli a feltételeket. Az eredmény elgondolkodtató, hiszen a térségben működő egyesületek a társadalom meghatározó szereplői, amelyek saját településükhöz kötődően, adott tevékenység típusnak megfelelően igyekeznek aktívan hozzájárulni a helyi társadalom működéséhez. A válaszok arra a kockázati faktorra utalhatnak, hogy bár támogatók jelen vannak a civilek életében, de működési költ-

ségüket azért jellemzően a saját maguk által befizetett tagdíjból tudják biztosítani.

A civil szervezetek tevékenysége és együttműködései

A kérdőívünkben rákérdeztünk arra is, hogy a szervezet hová sorolja saját magát a civil szektoron belül. Az egyesületek 83%-a öntevékeny, szabadidős-hobbi célú, a közösségi összetartozást biztosító szervezet, 16%-uk hiányzó szolgáltatás biztosítására létrejött szervezet, adományosztó, -gyűjtő, kiegészítő forrásteremtő és érdekképviselési feladatra létrejött szervezetet nem találunk az egyesületek között. A válaszokból körvonalazódik a nagymértékű társadalmi fókusz, hiszen döntő többségük közösségi összetartozást biztosító szervezet. Feltételezhetjük, hogy ezek a szervezetek komoly befolyással rendelkeznek egy-egy kisebb település életében, mivel alulról szerveződő és a valós közösségi élet fejlesztését megcélzó egyesületekről van szó.

Az 5. ábrán látható, hogy a térség szervezeti szinte minden területet lefednek, ennél a kérdésnél több választ is meg lehetett jelölni (6. ábra). Az eredmény a helyi társadalom szempontjából egyértelműen pozitívnak tekinthető, hiszen a különböző-

5. ábra: A szervezet fő tevékenysége

Kulturális, Gyermek- és ifjúságvédelem, Nyugdíjas, idősügy	Kulturális, Történelmi hagyományörzés, Gyermek- és ifjúságvédelem, Környezetvédelem	Nyugdíjas, idősügy	Kulturális, Sport- és egészségügy
Tűzoltás, polgárvédelem, parlagfű	Szociális és esélyegyenlőség, Gyermek- és ifjúságvédelem, Sport- és egészségügy	Sport- és egészségügy, Környezetvédelem	Kulturális
Kulturális, Történelmi hagyományörzés, Környezetvédelem, Nemzetiségi hagyományörzés	Kulturális	Önkéntes mentő és katasztrófavédelmi szervezet	Kulturális, népek közötti barátság ápolása, hagyományápolás

Forrás: Saját szerkesztés

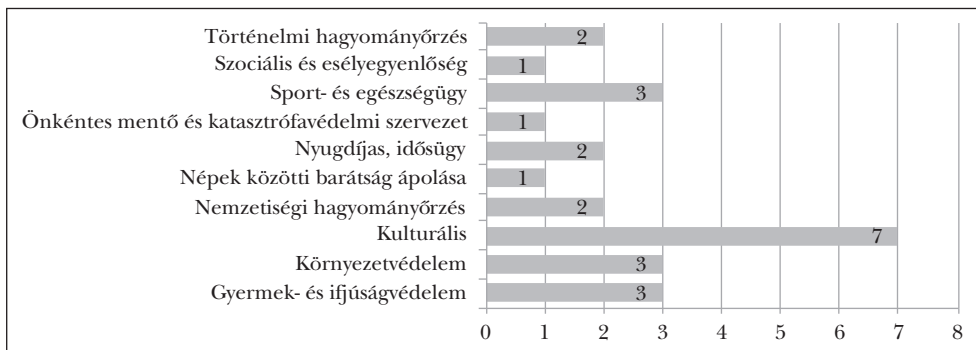
profilú egyesületek a civil szféra színességét jelentik. A szervezetek 58%-a folytat kulturális tevékenységet, 25-25-25%-uk foglalkozik gyermek- és ifjúságvédelemmel, sport- és egészségüggyel és környezetvédelemmel, 16-16%-uk történelmi hagyományőrzéssel, valamint nyugdíjas- és időszüggel, 8%-uk pedig szociális és esélyegyenlőségi kérdésekben is jelen van, illetve az egyéb kategória válaszai között megjelenik a nemzetiségi és történelmi hagyományőrzés és a népek közötti barátság ápolása, illetve a hagyományápolás is. A civil szervezetek tevékenységei köreit a 6. ábra mutatja. A kiemelésekből jól látszik a kulturális aktivitások dominanciája.

Valamennyi egyesület tart fenn kapcsolatot más civil szervezetekkel. Mindez rámutat arra az aktív civil szervezeti életre, amely

megfigyelésünk szerint általánosságban jellemzi a vizsgált térséget. A bevezetőben ismertetett, a régió elzártságából adódó egymásrautaltság feltételezhetően hozzájárult az egyesületek aktív együttműködéséhez, illetve a szervezetek kölcsönös támogatásához. E kapcsolatok elősegítik a hálózatosodást, amely minden szervezetre pozitív hatást gyakorol.

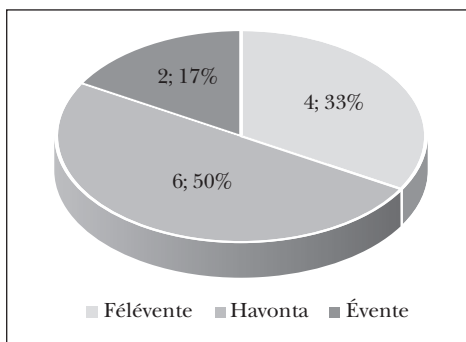
Egy szervezet tagjainak aktivitására utal a tagi találkozók gyakorisága és az általuk szervezett rendezvények száma. A szervezetek fele havi rendszerességgel jön össze, 33%-uk félévente, 17%-uk pedig évente (7. ábra). Nyilvános rendezvényt a többség félévente szervez, de jelentős a havi rendszerességgű programok száma is (8. ábra). A két diagram adatai jelentős aktivitásra utalnak.

6. ábra: A szervezet fő tevékenysége

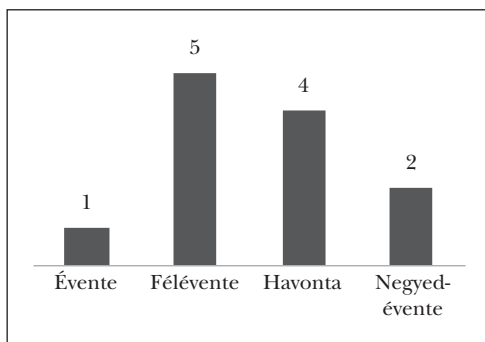
Forrás: Saját szerkesztés

7. ábra: A tagi találkozók gyakorisága

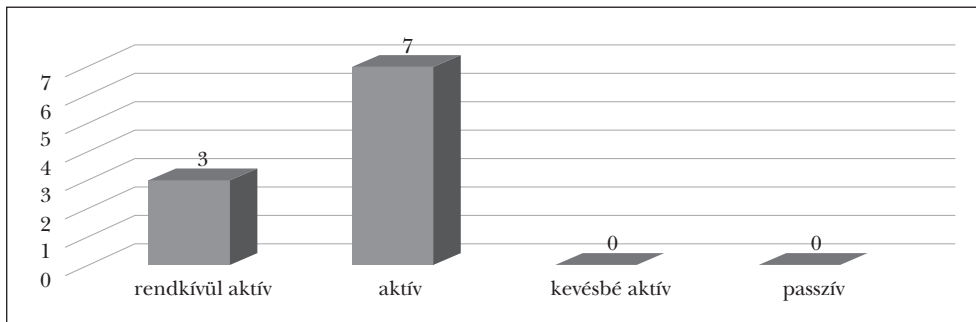
Forrás: Saját szerkesztés

8. ábra: Nyilvános rendezvények gyakorisága

Forrás: Saját szerkesztés

9. ábra: A szervezetek helyi társadalomban betöltött szerepe

Forrás: Saját szerkesztés

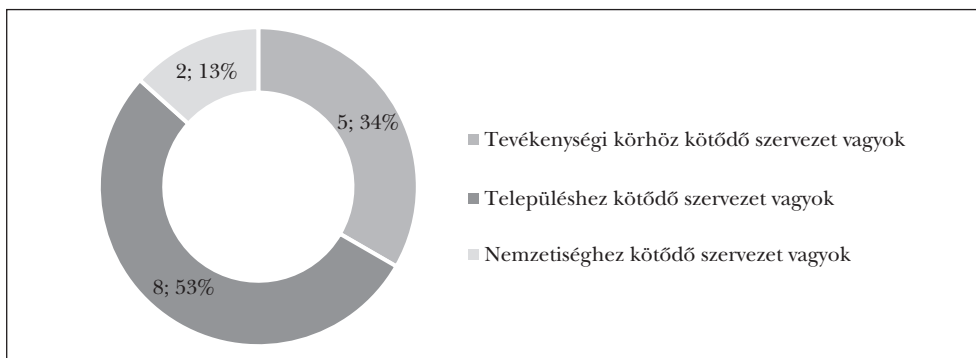
Nem véletlen tehát, hogy maguk a szervezetek is aktívnak ítélik meg saját tevékenységüket, a helyi társadalmi életben vállalt szerepüket. Passzívnak, illetve kevésbé aktívnak egyetlen szervezet sem tartja magát (9. ábra). Az eredmények összhangban vannak a 7. és 8. ábra adataival.

Kérdőívünkben azt is vizsgáltuk, hogy a megkérdezett szervezetek elsősorban területi kötődéssel rendelkeznek, vagy inkább tevékenységi körhöz, esetleg nemzetiséghez kapcsolódnak. Ennél a kérdésnél több választ is be lehetett jelölni. Látható, hogy az egyesületek mindenekelőtt vallják magukat az adott településhez kötődő szervezetnek (53%), de ezzel együtt olyannak, amely bizonyos tevékenységhez is kötődik (34%). A helyi társadalom működése szempontjából a kapott válaszok kedvező képet mutat-

nak, ugyanis feltételezhető, hogy amennyiben egy szervezet elsősorban településhez kötődőnek vallja magát, akkor a lokálpatrióta szemlélet is megjelenik, illetve ez kedvező társadalomformáló hatással is jár. Nemzetiséghez kötődőnek mindössze 13% vallja magát, amely meglepő eredmény, tekintettel a térség szlovén kisebbségi lakosságának dominanciájára (10. ábra).

Három rábavidéki kistelepülés egyesületeinek kapcsolatait vizsgálva azt látjuk, hogy 15 együttműködésből 14 szlovéniai településsel valósul meg. Apátistvánfalván a Faluszépítő és Hagyományőrző Egyesület Bogojinával (33 km) és Markovcival (81 km) ápol kapcsolatot. A Kétvölgyért Egyesület a szintén szlovéniai Čepincivel (6 km) és szintén Markovcival áll partnerségben, amely innen 79 km-re fekszik. Szakonyfaluban két-

10. ábra: A szervezetek területi kötődése

Forrás: Saját szerkesztés

aktív egyesület van, a Faluszépítő Egyesület, amely a 26 km-re lévő Salovcival, a 49 km-re eső Dobronakkal, a 93 km-re eső Markovcival működik együtt Szlovénia területéről. Ők az egyetlenek, akik erdélyi magyar szervezettel, Bójte Csaba dévai gyermekotthonával állnak partnerségben. Szakonyfalutól a legközelebbi település: Dobrna (161 km), Dolič (19 km), Šalovci (25 km), Dobronak (49 km), Grad (24 km), Hodos (24 km) és Markovci (88 km) – valamennyi Szlovéniában található. Mindebből az rajzolódik ki, hogy a területi kötődés mellett a közös szlovén nyelv is szerepet játszik az együttműködésekben. A kapcsolatok többsége átlagosan 54 km-es körzeten belül valósul meg, amennyiben az erdélyi együttműködést nem számítjuk, vagyis a térbeli közelség elősegíti a partnerség ápolását.

A KUTATÁSI EREDMÉNYEK ÉRTÉKELÉSE

Kutatásunk során feltételeztük, hogy a Rábavidéken működő civil szervezetek aktivitása kiemelkedően nagy. Ezzel összefüggésben vizsgáltuk a tagi aktivitást, a tagi találkozók gyakoriságát és az általuk szervezett rendezvények számát. Az eredmények jelentős aktivitásra utalnak, nem véletlen tehát, hogy maguk a szervezetek is aktívnak ítélik meg saját tevékenységüket, helyi társadalmi életben vállalt szerepüket.

Feltételeztük azt is, hogy a vizsgált szervezetek működési feltételei kedvezőek, tekintettel a Szlovéniából mint anyaországból érkező támogatásokra. Ez a feltevésünk nem igazolódott be. Kedvező kép rajzolódott ki a vizsgált szervezetek bevételeire, anyagi helyzetére vonatkozólag, azonban arra a kérdésre, hogy a működési feltételeiket milyenek ítélik meg, egyetlen szervezet sem válaszolt teljes megelégedéssel.

A hármastársas határon való elhelyezkedés miatt feltételeztük, hogy a határon átívelő kapcsolatok száma jelentős a Rábavidéken. A vizsgált három rábavidéki kistélepülés egyesületeinek kapcsolatait tekintve, nagy részük szlovéniai településekkel valósul

meg. Az adatokból az rajzolódik ki, hogy a területi kötődés mellett a közös szlovén nyelv is szerepet játszik az együttműködésekben.

Végül feltevésünk volt az is, hogy a Rábavidéken inkább a nemzetiséghez kötődő szervezetek dominálnak. Az eredményekből kiderül, hogy az egyesületek mindenképp vallják magukat az adott településhez kötődő szervezetnek, de ezzel együtt olyanok, amely bizonyos tevékenységhez is kötődik. Meglepő, hogy nemzetiséghez kötődőnek mindössze 13% vallja magát, tekintettel a térség szlovén kisebbségi lakosságának dominanciájára.

Itt visszautalunk a térségben korábban végzett kutatásokra: a rábavidékiek többsége a szlovén kulturális hagyományokhoz és értékekhez kötődik, de anyanyelvéhez kevésbé ragaszkodik. A nyelvi asszimiláció tehát jellemzőbb, mint az akkulturáció. Az általunk vizsgált civil szervezetek elnevezésében is ritkán jelenik meg a nemzetiségi lét jelzése. Mindezek alapján arra következtethetünk, hogy a szlovén kultúra ápolása területén még számos tennivaló van a Rábavidéken.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bali Lóránt – Hardi Tamás (2015): Szlovénia földrajzi terei. In: Hardi Tamás (szerk.): *Terek és tér-képzetek. Elképzelt és formalizált terek, régiók a Kárpát-medencében, Közép-Európában*. Fórum Kisebbségkutató Intézet; MTA KRTK Regionális Kutatások Intézete, Somorja–Győr, 333–342.
- Chrome-Soft (2019): *Szlovén–magyar határtérségben létrehozandó turisztikai kedvezményrendszerhez megvalósíthatósági tanulmány*. Chrome-Soft Kft., Budapest.
- Kozár Mária (2007): „Sem okosak, sem gazdagok.” A magyarországi szlovének identitása, különös tekintettel a Felsőszölnöknön, Rábatótfaluban és Szombathelyen élőkre. In: Bindorffer Györgyi (szerk.): *Változatok a kettős identitásra. Kisebbségi léthelyzetek és identitásalkotások a magyarországi horvátok, németek, szerbek, szlovákok, szlovének körében*. Gondolat Kiadó, Budapest, 16–62.
- Lentner Csaba (2007): A magyar nemzetgazdaság versenyképességének új típusú tényezői. In: Lentner Csaba (szerk.): *Pénzügypolitikai stratégiák a*

Tudományos műhely

- XXI. század elején. Prof. dr. Huszti Ernő tiszteletére. Akadémiai Kiadó, Budapest, 271–297.
- Mohos Mária (2008): Kulturális együttműködés a magyar–szlovén határ mentén a 20-21. század fordulóján. *Mediterrán és Balkán Fórum*, 2. évf., 2. sz., 10–16.
- Nárai Márta (2004): A civil szervezetek szerepe és jelentősége az egyének, közösségek, illetve a társadalom számára. *Educatio*, 13. évf., 4. sz., 616–634.
- Radó Péter (1996): Asszimiláció és nyelvváltás a magyarországi szlovének körében. *Regio*, 7. évf., 1. sz., <http://epa.oszk.hu/00000/00036/00024/pdf/09.pdf>.
- Tóth Judit Gabriella (2012): Kiútkeresési stratégiák az asszimilációs válságból. A kétvölgyi vendek példája. *Nagyerdei Almanach*, 3. évf., 5. sz., 151–171.
- Vehrer Adél (1997): Határmenti együttműködések. In: Buda Mariann – Kozma Tamás (szerk.): *Határmenti együttműködés a felsőoktatásban*. Kossuth Lajos Tudományegyetem, Debrecen, 67–88.
- Vörös Ottó (2012): A magyar nyelv Szlovéniában. In: Kontra Miklós (szerk.): *A magyar nyelv Ausztriában és Szlovéniában*. Gondolat Kiadó, Budapest–Alsóőr–Lendva.